

VASILE LATIȘ

Câteva date ale sărbătorescului în satul Groși

Satul Groși e așezat S-E față de Baia Mare, la circa 2, 5 – 3 km. Pe una din laturi el atinge șoseaua Baia Mare – Târgu Lăpuș și, în orice caz, orașul este mai aproape decât oricare din satele de vecinătate.

Această poziție îi asigură prosperitatea economică eminentă, Baia Mare fiind piață de desfacere pentru produsele sale (cele două "târguri" ale orașului – de vite și de alimente – cad spre hotarul orașului) și se pune întrebarea cât au fost specificate aceste produse în relația cerere-ofertă.

Cercetarea noastră ne-a arătat că satul nu se abate de la ocupațiile țărănești fundamentale – agricultură, pomicultură, creșterea vitelor și, dacă am face abstracție o clipă de vecinătatea orașului, ele ar rămâne, funcțional, aceleași. Și totuși...

Groșenii au întins pomicultura astfel încât, azi, aproximativ 60-70% din hotar este ocupat cu pomi fructiferi – măr, cireș, prun, păr, nuc, vișin – astfel încât el pare o imensă livadă, cu atât mai mult cu cât satul (casele) n-a suferit dislocații semnificative. Ici-colo câte o casă roită, caz în care familia s-a așezat nemijlocit (fără casă – dublat în vatra satului).

Imașul (izlazul) se află în comună și este singurul bun exploatat comunitar.

În al doilea rând, familia a redus la minim sau a anulat exploatarea agricolă a pământului.

Pâine cumpără de la oraș. Celelalte produse agricole le cumpără din zonele de "câmpie" ale județului, departe, până către Satu Mare, fie pe bani (iese mai ieftin), fie prin schimb de produse (troc).

Familia are cai (aproape toți groșenii) și va transporta lemne de foc către "câmpie" obținând în schimb produse agricole. Relațiile acestea sunt, uneori, fie de încredere și între cunoscuți, fie ocazionale și anuale.

Dar, în al treilea rând, numărul vitelor cu lapte a crescut mult, fiecare gospodărie întreținând 4-6-7-8 vaci cu lapte, pe grajd, vară și iarnă, laptele fiind vândut la locuri anume în Baia Mare, de două sau trei ori pe săptămână. Pentru aceasta familia are mașină (autoturism), asigurând un transport activ și lapte proaspăt. Dar, totodată, familia trebuie să-și asigure nutreț fie de pe pământul propriu, fie, cum se-ntâmplă nu de puține ori, cumpărând fân din zonele învecinate sau depărtate.

Notăm aici că lemnele de foc sunt cumpărate – cu bani sau schimb cu produse – dinspre țara Lăpușului, de la Buciumi, Groșii Țibleșului, Băiuț și avem surpriza să vedem stive uscate de un an, lângă casă, pentru nevoile proprii sau pentru a fi revândute, cum am spus, înspre "cămară" lipsită de lemne de foc.



Remy Galtier (Franța) - Vișaim, Bârsana, 1999

Tatăl tău când o plecat
Tu nu știi ce ai scăpat:
De tine, toc, când s-or bate,
N-ai tată să-ți prindă parte.

Înainte de-a mă duce
Hai, sărută-ți tată dulce.
Eu mă duc, eu ce pot spune:
Tu rămâi orfan în lume.

Vino-acum, mamă și tată,
Veniți amândoi deodată,
Veniți mâna să mi-o dați,
Ca părinți să mă iertati.

Dragii mei, s-ar si căzut
Eu să vă si petrecut,
Eu să vă siu îngrijit -
Da' n-o fost cum am gândit,

Planu nu s-o potrivit,
Mie rându mi-o sosit.
Și vă rog, de v-am greșit,
Mă iertați la despărțit.

Dragile mele surori,
Astăz prin voi trec siori
C-o-nceput să se rărească
Cununa noastră frățescă.

Dintre voi n-aș si plecat,
Da' moartea nu m-o lăsat,
N-am putut face recurs
Ș-acuma-i musai de dus.

La părinți cât am crescut
Orice năcaz v-am făcut
Iertați-mă ca p-un frate
Că pornesc la drum departe.

Iar la șogoru Nicoară
Ii zic de ultima oară:
Dumnezeu să-i deie bine,
Pân'ce-i năcăjit ca mine,

Dumnezeu ca să-i ajute
Pentru zilele pierdute
Că eu nu-i pot mulțumi
Că mi-o-nchis moartea ochii.

Ș-acum verii, verele,
Nepoții, nepoatele
De prin toate părțile,
De prin toate satele,

Deie-m mâna de iertare!
Și jalnica adunare
Să zie să mă petreacă
De-acasă până la groapă;

Vecinele și vecinii,
Așé cum fac toți creștinii,
Să zică din inimioară
Să-m sie țarna ușoară.

Iar Părintele ceresc,
Când către mormânt pornesc,
Să-m deie loc fără chin,
Totdeauna-n veci, amin.

Caiet GHEORGHE TIRAN, 52 ani, Hoteni.
Unele scrise mai demult, altele mai noi,
de-a lungul anilor: 1972 - 2000

**Mândrețea nu se pune pe talger
Să se mănânce.**

Colinde

Dumnezeu, de la-nceput,
Toată lumea o făcut:
Mai întâie pe Adam
L-o făcut și l-o-mbrăcat,
De mâncare lui i-o dat:
Din toți pomii să mănânce -
Numa unu-i înflorit,
Nu mănânce că-i oprit.
Șarpele cel verinos
O dărmat o crangă jos
Ș-o pțicat un măr frumos;
Eva-n mână l-o luat
Și lui Adam i l-o dat,
Adam bine l-o mușcat.
Dumnezeu așe-o strigat:
- Măi Adame, ce-ai lucrat?
Pântru-aiasta-i mere-n iad
Și-i lucra ca ș-un bărbat;
Și tu, Evă, -n iad i mere
Și-i lucra ca ș-o muiere
Și-i naște prunci cu durere.
Grup Bârsana, 1998.
Transcriere DUMITRU IUGA.

Deschide ușa, creștine
Că zînim din nou la tine
La mulți ani,
Mulți ani cu bine.
Noi la Viflaim am fost
Unde s-a născut Christos
Ș-am văzut și pe-a Sa Mamă,
Pe care Maria-o cheamă,
Cum umbla din casă-n casă
Ca pe Fiul Ei să-L nască.
Umbla-n sus și umbla-n jos
Ca să-L nască pe Christos,
Umbla-n jos și umbla-n sus
Ca să-L nască pe Iisus.
Ingerii din cer coboară,
Cu lumini Il înconjoară,
Ingerii cu flori în mână
Impletesc mândră cunună -
Pe cunună-i scris frumos:
S-a născut Domnu Christos.
Grup Botiza, 1998.
Transcriere DUMITRU IUGA.

Noi îmblăm să împlinim
Obiceiul din bătrâni
Hai, dai și daina
Și iară daina, daina.
Noi îmblăm să colindăm,
Pe Iisus să-L laudăm,
Noi îmblăm a colinda,
Pe Iisus a-L lauda:
Că în sara de Crăciun
S-a născut un Pruncuț bun
Care prin nașterea Sa
El va mântui lumea.
Să aveți roade bogate,
Mult noroc și sănătate
Și în anu' care vine -
Sănătate și mult bine.
Grup Șieu, 1998.
Transcriere DUMITRU IUGA.

Nici o sărbătoare-n lume
Nu are mai frumos nume
Raiule, grădină dulce,
Eu din tine nu m-aș duce.
Ca nașterea lui Christos
În Viflaimu frumos.
Raiule, grădină dulce,
Eu din tine nu m-aș duce.

Unde Fecioara Maria
Și-a oprit călătoria
Raiule, grădină verde,
Maica Sfântă-n tine sede

Groșenii vând în Baia Mare – lapte, brânză, țuică, vin, mere, pere, cireșe, vișine, nuci, zi după zi și după sezon și tot anul. Zi de zi, femeile fac “vânzare” la piața de alimente sau la familii cunoscute, zi după zi, și banii se-adună. Competițiile sunt aprige ca și instinctul de proprietate. Toate “înlesnirile” orașului le regăsim la casa groșanului: radio, televizor, teracotă, frigider, congelator, autoturism etc.

Așadar locuitorii satului Groși sunt aserviți orașului, competiției pentru bunuri și în primul rând bani, cu un sistem deschis care, s-ar părea, îi suprimă sau cel puțin îi diminuează identitatea. Ba, la limită, s-ar putea spune că-l descalifică. Și atunci: n-am putea socoti Groșul o suburbie rustică a orașului Baia Mare?

Nu. Mișcarea centripetă a satului este tot atât de puternică, ba, poate, mai activă și activată în obiceiurile sale. Aici vom vorbi despre cele de Crăciun.



Dumitru Iuga - Colindători din Suci de Sus, 1996

Mesajul cultural începe cu seara de Crăciun iar purtătorii lui sunt repartizați precum urmează.

Grupuri de mici copii – de până la 9-10 ani – colindă de cu seară la case apropiate, vecini, rude și se retrag într-o oră, două la casele lor.

Al doilea rând, format din copii de până la 13 ani, băieți și fete, poartă colindul mai departe, pe arii extinse – uliță, susani, josani – încetând și ei odată cu noaptea (orele 10-10. 30).

Al treilea este constituit din feciorii satului – de cei care vor intra în curând în ceata feciorilor până la cei care vor ieși din ea prin căsătorie – și anume satul numără, an de an, două grupuri de colindători: suseni și joseni. În acest caz, colindătorii se adună din timp, în case și seri anume, pentru a învăța colinzi și pentru a pune la cale toată rânduiala.

În primul rând trebuie colindate fetele satului, toate, fără excepție. Dar iată desfășurarea obiceiului.

Ceata începe colindatul pe la orele 9-10 seara, în zona aleasă, până la orele 12 noaptea. Acum, satul întreg e la biserică și, nelipsit, cele două cete de colindători. După ce asistă la slujbă are loc întrecerea: cele două grupuri colindă în fața sătenilor și a preotului, competitiv, aceleași colinzi sau deosebite, preotul și un grup ales din săteni hotărând cine a câștigat întrecerea. Câștigătorul este cumva formal, și juriul are grijă să valideze alternativ când un grup când celălalt, evitându-se supărarea. Odată cu urările și binecuvântările preotului colindatul reîncepe. El ține până în zori sau până la momentul în care hotărâsc întreruperea pentru odihnă. Reîncepe. Întîia zi, noaptea următoare, a doua zi, a doua noapte, a treia zi, adică până vor fi colindați toți gospodarii satului. Fără excepție. Astfel valul sărbătoreșului trece de la toți către toți și fiecare către fiecare, în numele întregului pe care-l presupune obiceiul și îl actualizează.

Gospodarii mai în vârstă, femei și bărbați se pot colinda și ei, reciproc, sau între vecini, dar aceasta este cuviință și nimic mai mult.

Satul, în răstimpul sărbătorilor, este închis și se închide adunat sub puterea și normele datinei prescrise, a formelor supradeterminate care veghează la buna rânduială a oamenilor, satului, obștei. Satul rezistă.

Sau mai bine : satul există și va exista mai departe. Risipit în exterioritate economică multiplă, el se adună cultural în unitatea sa dintotdeauna și de fiecare dată.